KLUCZ ODPOWIEDZI · DLA NAUCZYCIELA

Sprawdzian z „Trenów”

Grupa A

1. (1 pkt) **A, D**

2. (3 pkt) **(1) oliwki; (2) ubiorów; (3) Fraszka cnota!** — po 1 pkt za lukę

3. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Ojciec mówi, że Urszula jako dziedziczka wzgardziła jego majątkiem — ojczyzną, czyli ojcowizną — bo wydał jej się za mały wobec jej rozumu i przymiotów; tak czule tłumaczy jej odejście. Na końcu wyraża nadzieję, że pójdzie jej śladem i zobaczy ją po śmierci, a ona rzuci mu się na szyję.
Punktacja: Wyjaśnienie, że córka „wzgardziła” ojcowizną (dziedzictwem po ojcu) jako zbyt skromną wobec jej wrodzonego rozumu i przymiotów — śmierć przedstawiona jest jako porzucenie spadku — 1 pkt. Wskazanie nadziei na spotkanie z córką po śmierci ojca (w niebie, „da Pan Bóg”) — 1 pkt. Maks. 2 pkt.

4. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Notatka powinna: Portret Urszulki budowany jest z czułych szczegółów: w Trenie VI to „Safo słowieńska” i „śpiewaczka” (hiperbola — porównanie 2,5-latki do starożytnej poetki), w Trenie VII — ubranka: letniczek pisany, uploteczki, paski złocone (zdrobnienia potęgują wzruszenie), w Trenie VIII — dusza domu: „za wszytki mówiła, za wszytki śpiewała”, w Trenie XII — dziecko idealne: posłuszne, karne, pobożne, roztropne. Obraz jest wyidealizowany — Kochanowski hiperbolizuje cnoty dziecka, by podkreślić ogrom straty. Zdrobnienia (giezłeczko, tkaneczka, główki, ręczynkami) nadają portretowi intymny, rodzicielski charakter.
Punktacja: 1 pkt — uczeń przywołuje konkretne treny i ich obrazy dotyczące Urszulki (np. Tren VI — Safo słowieńska/śpiewaczka, Tren VII — ubranka/letniczek, Tren VIII — dusza domu, Tren XII — cnoty/posłuszeństwo); 1 pkt — uczeń wskazuje co najmniej dwa środki stylistyczne budujące portret (np. zdrobnienia jako wyraz czułości, hiperbola Safo słowieńskiej, porównanie homeryckie z Trenu V — oliwka). Warunek formalny: 100-120 słów.

5. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Urszula miała po ojcu odziedziczyć nie tylko jego ziemię, ale i lutnię — czyli talent i powołanie poetyckie. Ojciec liczył, że zostanie poetką, bo cały dzień śpiewała i tworzyła sobie nowe piosenki; stąd nazywa ją słowiańską Safoną.
Punktacja: Wskazanie, że Urszula miała odziedziczyć nie tylko majątek (cząstkę ziemi), ale i lutnię, czyli dar poetycki ojca — 1 pkt. Wyjaśnienie nadziei: ojciec widział w niej przyszłą poetkę, bo ciągle śpiewała i układała nowe piosenki — 1 pkt. Maks. 2 pkt.

6. (1 pkt) Przykładowa odpowiedź: Kochanowski pisze: „Nie dziwuję Nijobie, że na martwe ciała / Swoich namilszych dziatek patrząc, skamieniała.” Niobe to postać z mitologii greckiej, królowa, która straciła czternaścioro dzieci zabitych przez Apollona i Artemidę. Z rozpaczy zamieniła się w kamień, z którego wiecznie płyną łzy. Kochanowski przywołuje Niobe, bo teraz — jako ojciec po stracie córki — rozumie jej ból. Wcześniej mit Niobe mógł wydawać się przesadą; teraz poeta sam doświadcza czegoś porównywalnego.

7. (1 pkt) Przykładowa odpowiedź: Tren X to utwór złożony niemal wyłącznie z pytań retorycznych o los duszy Urszulki: Czy jest w niebie wśród aniołków? Czy w raju lub na Wyspach Szczęśliwych? Czy Charon wiezie ją przez Hades? Czy przemieniła się w słowika? Czy czyści się w czyśćcu? Czy wróciła tam, skąd przyszła (nicość)? Kończy dramatycznym: „Gdzieśkolwiek jest, jesliś jest” — podważając samo istnienie życia pozagrobowego. Rola: Tren X ukazuje zagubienie religijne poety, który szuka córki we wszystkich znanych mu tradycjach (chrześcijańskiej i antycznej) i w żadnej nie znajduje pewności.

8. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Tren XI to apogeum, bo poeta odrzuca cnotę — najwyższą wartość swojego dotychczasowego systemu: „«Fraszka cnota», powiedział Brutus porażony. / Fraszka, kto sie przypatrzy, fraszka z każdej strony.” Dalej pisze, że pobożność nikogo nie ratuje, że „nieznajomy wróg jakiś miesza ludzkie rzeczy”, nie rozróżniając dobrych od złych. Ludzie wspinają się do nieba, próbując poznać boskie tajemnice, ale „wzrok śmiertelnej źrzenice / Tępy na to”. Kończy dramatycznym pytaniem: „Żałości, co mi czynisz? Owa już oboje / Mam stracić — i pociechę, i baczenie swoje?” — boi się, że traci i córkę, i rozum. To całkowite załamanie — po odrzuceniu mądrości (IX) i wiary (X) upada ostatni filar: cnota.

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: W Trenie XVI podmiot, rozczarowany rozumem i przykładami mędrców, zwraca się do czasu jak do ostatniej instancji: czas to „ojciec niepamięci", który może zagoić serce przez zapomnienie. W Trenie XIX matka przyznaje, że czas leczy każdego, ale dla człowieka wybitnego, który gardzi pospolitą drogą, to lekarstwo zbyt późne — mądry człowiek ma rozumem uprzedzić to, co innym przynosi czas. Czas przestaje więc być jedyną nadzieją, a znów ważny staje się rozum i „stateczność".
Punktacja: Tren XVI: czas jako ojciec niepamięci, jedyny lekarz, gdy zawiodły rozum i święci; podmiot prosi go o wybicie żalu z głowy — 1 pkt. Tren XIX: czas leczy wszystkich, ale matka uważa go za lekarstwo spóźnione i dla ludzi przeciętnych — 1 pkt. Wniosek z porównania: w XIX czas zostaje podporządkowany rozumowi (mędrzec ma uprzedzić rozumem to, co innym goi czas), podczas gdy w XVI jest ostatnią nadzieją — 1 pkt. Maks. 3 pkt.

Grupa B

1. (1 pkt) **D**

2. (3 pkt) **(1) Cyceronem; (2) Boga; (3) panny wychodzącej za mąż** — po 1 pkt za lukę

3. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Ojciec, nie wiedząc, gdzie jest dusza córki, prosi ją, by ulitowała się nad nim i pocieszyła go, ukazując się mu choćby we śnie, jako cień albo marna zjawa. Prośba spełnia się w Trenie XIX: we śnie przychodzi matka poety z Urszulą na ręku i wygłasza pocieszenie.
Punktacja: Wyjaśnienie prośby: ojciec prosi córkę, by — w jakiejkolwiek postaci, choćby we śnie, jako cień lub zjawa — ukazała mu się i go pocieszyła — 1 pkt. Wskazanie spełnienia: w Trenie XIX (Sen) Urszula ukazuje się poecie we śnie na ręku jego matki, która przynosi pocieszenie — 1 pkt. Maks. 2 pkt.

4. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: W Trenie XIII Kochanowski prosi murarzy o kamień ciosany z napisem: „Orszula Kochanowska tu leży, kochanie / Ojcowe albo raczej płacz i narzekanie. / Opakeś to, niebaczna śmierci, udziałała: / Nie jać onej, ale mnie ona płakać miała." Napis ma podwójne znaczenie: 1) Urszulka to nie tylko „kochanie ojcowe", ale przede wszystkim „płacz i narzekanie" — sama stała się synonimem żalu. 2) Odwrócony porządek natury: to córka powinna kiedyś opłakiwać ojca, nie odwrotnie (śmierć „opak" to „udziałała"). Motyw inwersji porządku naturalnego — dzieci powinny przeżyć rodziców — jest jednym z głównych tematów cyklu.
Punktacja: Poprawne wskazanie podwójnego znaczenia napisu: Urszulka jest zarówno „kochaniem ojcowym", jak i uosobieniem ojcowskiego płaczu i żalu (1 pkt); wskazanie motywu odwróconego porządku natury — to córka powinna była przeżyć ojca i opłakiwać go, a nie odwrotnie (1 pkt).

5. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: W Pieśniach Kochanowski jest wyznawcą stoicyzmu: chwali cnotę, mądrość, równowagę ducha, zasadę złotego środka. Pisze np. „Nie porzucaj nadzieje" — zachęca do spokoju wobec zmiennej Fortuny. W Trenach następuje gwałtowna polemika: Tren IX atakuje Mądrość jako nieskuteczną, Tren XI odrzuca cnotę jako bezwartościową („Fraszka cnota"), Tren XVII poddaje w wątpliwość zasadę mierności („Wiódłem swój żywot tak skromnie", a mimo to Pan „Zadał mi raz tym znaczniejszy"). Różnica: w Pieśniach stoicyzm był teorią — wygodną i piękną. W Trenach poeta konfrontuje ją z praktyką cierpienia i stwierdza, że nie działa. Tren XIX odbudowuje światopogląd — ale zmieniony: już nie naiwny stoicyzm, lecz głębsza mądrość uwzględniająca cierpienie.

6. (1 pkt) Przykładowa odpowiedź: Matka przynosi pocieszenie w kilku argumentach: 1) Urszulka żyje — jest w niebie wśród aniołów, świeci jak jutrzenka i modli się za rodziców. 2) Ziemskie rozkosze są płone — pełne frasunków i cierpienia; w niebie są rozkosze wieczne i bezpieczne. 3) Urszulka uniknęła cierpień świata — bólu rodzenia, nędznego małżeństwa, sieroctwa. 4) Cierpienie jest powszechne — „A co wszytkich jednako ciśnie, nie wiem czemu / Tobie ma być, synu mój, naciężej jednemu". 5) Czas leczy — ale mądry człowiek uprzedza rozumem to, co czas goi. 6) Trzeba dziękować za to, co zostało, a nie tylko płakać za tym, co utracone.

7. (1 pkt) Przykładowa odpowiedź: Tren I kończy się refleksją: „«Prózno płakać» — podobno drudzy rzeczecie. / Cóż, prze Bóg żywy, nie jest prózno na świecie? / Wszystko prózno; macamy, gdzie miękcej w rzeczy, / A ono wszędy ciśnie: błąd wiek człowieczy." Poeta stwierdza, że płacz jest próżny, ale wszystko na świecie jest próżne. Stawia pytanie końcowe: „Nie wiem, co lżej: czy w smutku jawnie żałować, / Czyli sie z przyrodzeniem gwałtem mocować" — czy lepiej otwarcie płakać, czy silić się na stoicki spokój?

8. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Podmiot widzi w świecie działanie nieznanej, wrogiej siły, która miesza ludzkie sprawy bez żadnego porządku. Nie troszczy się ona ani o dobrych, ani o złych i dosięga każdego — prawego i nieprawego — dlatego cnota i pobożność nie zapewniają ochrony. To obraz ślepego losu, sprzeczny z wiarą w sprawiedliwą Opatrzność.
Punktacja: Wskazanie, że światem rządzi siła nieznana, wroga i ślepa (a nie sprawiedliwa Opatrzność) — 1 pkt. Wskazanie, że ta siła nie odróżnia dobrych od złych i dosięga każdego bez wyjątku, więc cnota i pobożność nie chronią przed nieszczęściem — 1 pkt. Maks. 2 pkt.

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Notatka powinna: Forma: poeta zasypia pod ranem, we śnie pojawia się zmarła matka z Urszulką — dziewczynka wygląda jak za życia (giezłeczko białe, włoski pokręcone, twarz rumiana). Argumenty: 1) Urszulka żyje w niebie wśród aniołów, 2) ziemskie rozkosze są „biedne i płone", bo „w nich więcej frasunków i żałości więcej", 3) Urszulka uniknęła cierpień, 4) cierpienie jest powszechne, 5) rozum i czas leczą — „jeden jest Pan smutku i nagrody". Nowy światopogląd: NIE wraca do naiwnego stoicyzmu — buduje syntezę: chrześcijańska wiara (dusza nieśmiertelna) + stoicka akceptacja losu („ludzkie przygody / Ludzkie noś") + pokora wobec Boga („Skryte są Pańskie sądy"). To mądrość dojrzalsza — przeszła przez ogień cierpienia.
Punktacja: 1 pkt — opis formy trenu (sen przed świtem, zmarła matka poety z Urszulką na ręku); 1 pkt — wymienienie argumentów matki (Urszulka żyje w niebie, marność ziemskich rozkoszy, powszechność cierpienia, rozum i czas); 1 pkt — wyjaśnienie, czy poeta wraca do dawnego stoicyzmu, czy buduje nowy światopogląd. Warunek formalny: 100–150 słów.

Skala ocen (orientacyjna, 17 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	16–17 pkt
dobry (4)	13–15 pkt
dostateczny (3)	9–12 pkt
dopuszczający (2)	6–8 pkt
niedostateczny (1)	0–5 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/polski/treny**.
Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.